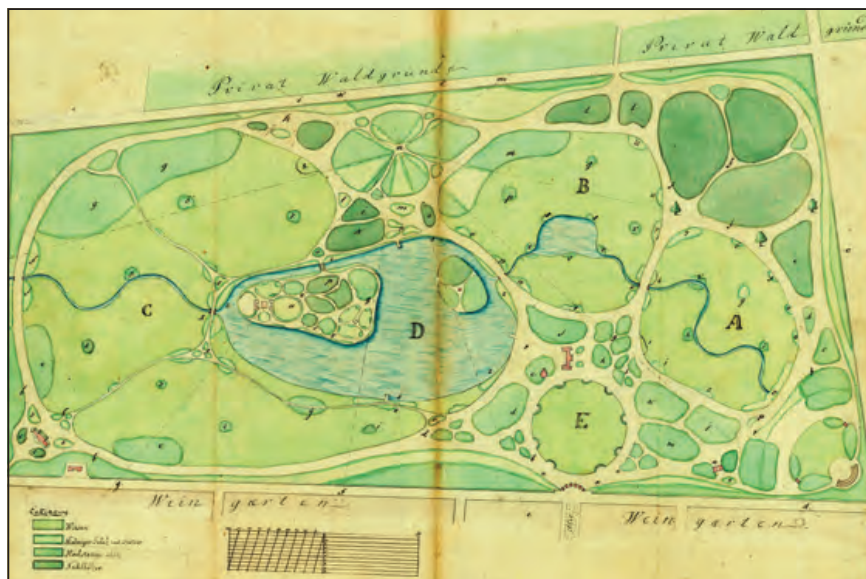

Uralkodjon a zöld!

Brunner Attila – Perczel Olivér

„Ha a városligetben járok, / S az ég derült, a nap ragyog, / Oly szépnek látom a világot! / Oly boldog, oly vidám vagyok.”
(Vajda János: *A városligetben*)

Heinrich Nebbien díjnyertes terve, 1813

2017 novemberén nyílt meg Budapest Főváros Levéltára kiállítása, amely a Városliget történetével foglalkozik. Nem is akárhogyan. Az aulában elhelyezett kronológia a kezdetektől tárgyalja a Liget történetét. A szerzők leírásaiból kiderül, hogy a mocsaras városrész 250 évvel ezelőtt még marhák legelőjeként hasznosult, majd – miután Pest városának tulajdonába került – hosszú évek

alatt ültették be fákkal. Olvashatunk *Batthyány* és *Nebbien* szerepéről, láthatjuk miként hatott a nagy dunai árvíz vagy az 1848–49-es szabadságharc a Ligetre. Milyen szerepet játszottak a tavak és a szigetek, a korcsolyapálya és az Állatkert? Mikor volt a nagy kútúrás, kik voltak a fatolvajok és mikor voltak itt bikaviadalok? Mikor épült a hullámvasút és milyen változásokat okoztak a háborúk?

A városligeti tó Klöz György felvételén, 1870-es évek

Az időrendet szervesen egészíti ki – és árnyalja – a földszinten elhelyezett többi tabló, amelyek a Liget szerkezeti változásait követik nyomon kellő alaposággal. Hogyan lett az egykori városon kívüli vidékből közpark, s az hogyan került szimbiózisba a környező városrészekkel? Hogyan hatott rá Budapest Európában páratlan léptékű urbanizációjára?

Közkert és/vagy reprezentáció

Az Andrássy és a Stefánia utak kiépítése döntő hatással volt a Ligetre. A közkert jelleg és a reprezentációs funkciók sajátosan keveredtek. 1885-től az utóbbira toldódott a hangsúly, aminek következtében megváltozott a zöldfelület aránya. Az 1885-ben idetelepített Országos Általános Kiállítás, majd 1896-ban az Ezredéves Kiállítás hozzájárult, hogy a Ligetre egyre inkább tömegrendezvényeket befogadó területként tekintsenek.

A városrendezési szempontból spontán módon kialakult Hősök terének nagy részét egykor pázsit és virágágyások borították, az 1938-as Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus alkalmából burkolták le térkövel. Az 1925-től megrendezett Budapesti Nemzetközi Vásár az évtizedek során egyre nagyobb helyet igényelt, míg végül kiköltöztetése után, 1974–1978 között végrehajtották a Liget máig utolsó, egységes kertészeti rendezését.

Nebbien eredeti tervétől a Feszl-pavilonig

A Liget szerkezeti változásait dokumentáló tervrajzok eredetijei közül a legjelentősebbek az első emeleti kiállítóterben láthatók. Hol volt a Hattyú-sziget? Hogyan vált a Nádor-szigetből napjainkra félsziget? A dokumentumok megmutatják. *Degen Jakab* városi mérnök 1812-ben készített helyszínrajzán látható a későbbi Ajtósi Dürer sor vonala, de még leolvasható az akkori városszéli tájképhez tartozó, környező szőlőskertek pontos helye is.

Lépjünk tehát kétszáz évet vissza az időben! A magyar nemzetnek elkötelezett *József* nádor rangos kérdésnek tekintette a közkert kialakítását, s ezt azért érdemes

A Japán kert vendéglő az Angolparkban. Képeslap az 1910-es évekből. Szántó András tulajdona

Tömeg a Hősök terén a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszuson. Képeslap, 1938

hangsúlyozni, mert Európa első, közpénzből megvalósuló nyilvános parkja volt készülében. *Weidinger János*, a későbbi polgármester előterjesztése nyomán Pest város Szépítő Bizottmánya 1813-ban tervpályázatot írt ki. A pályázatot Christian Heinrich Nebbien nyerte, akinek elképzeléséből 1817-ben kiviteli terv készült, s aki a meginduló munkát – saját vagyonát is beleforgatva – 1821-ig személyesen felügyelte.

Ezt követően számos emblematikus objektum készült a területen. Ilyen például az 1826-ban megépített Dróthíd, Pest első lánchídja, a Széchenyi Lánchíd idősebb kistestvére. Ahogy haladt az idő, egyre több épület is született, amelyeket számon tart a magyar építészettörténet.

A kiállításon a legnagyobb mesterek saját kezű rajzai láthatók, amelyek azért is értékesek, mert lebontott, elpusztult épületeket dokumentálnak, és átvezetnek a nagy korstílusok. Az elegáns klasszicizmusáról ismert *Pollack Mihály* 1811-ben tervezett, 1903-ban lebontott Nagyvendéglőjének eredeti akvarelljével teszi tiszteletét a kiállítá-

son. Mellette megtudhatjuk, hányszor alakult át és változtatott helyet a romantika jegyében alkotó *Feszl Frigyes* 1860-ban rajzolt Gruber- majd Kolegerszky névre hallgató pavilonja. A historizmust Ybl Miklósnak az 1885-ös Országos Általános Kiállításra tervezett Királypavilon több variációban megformált, finom vázlattevéi képviselik.

Vurstli – Angolpark – Vidámpark – játszótér

A kiállítás az első emeleten a szórakozás-szórakoztatás történetéből is bemutat néhány különlegességet. Merénylet vagy gyűjtogatási kísérlet esett-e meg az ezredéves kiállításon? Vajon hány órát alszik egy fakír? Hogyan vándorolt és milyen szórakozási lehetőségeket kínált a Vurstli? Kik voltak az Angolpark sztár fellépői? Miként működött a Vidámpark és mikor lángholt az Elvarázsolt kastély? Na és milyen rendezvényektől volt hangos a PECSA?

A kérdésekre választ kapunk az eredeti iratokkal berendezett tárlókban. A látogatók

láthatnak eredeti bérleteket a Millenniumi Kiállításra, műsorfüzetet az Ős-Budavára mulatónegyedből, körhinta terveit a Vurstliból, fényképeket az Angolparkból, kártyanaptárokat és sörnyitót a Vidámparkból, fényképeket és plakátokat az ikonikus Petőfi Csarnok bulijaiból.

A Liget persze, alapvető funkcióját tekintve, közkert. A tájelményt főleg a Fővárosi Kertészet volt hivatott biztosítani. Szinte a Ligettel egyidős működését 1867-től az 1980-as évekig egy külön tárló mutatja be, amelyből kiderül, hogy nemcsak a botanikai változatosságról, de az 1960-as évektől újdonságként megjelenő játszótéri mászóképekről is a kertészek és parktervezők gondoskodtak.

A Városligetben zajló élet számos magyar író ihletett meg, akik gondolataikat papírra vetették, sokan közülük humoros formában. A kiváló írodalmi részletekből a Ligetnek az a képe körvonalazódik, amely egyaránt megkaphatja a harsány jelzők szuperlatívuszait és az egyén lelkén átszűr, mélyen átélte tájelmény intim és ihletett meghatározását.

A tablókát *Fabó Beáta*, *Hidvégi Violetta*, *Jancsó Éva* és *Perczel Olivér* állította össze, míg a táblóterveket *Alapfy László* készítette. Az első emeleti tárlókat *Hidvégi Violetta*, *Perczel Olivér* és *Brunner Attila* rendezte be, az irodalmi részleteket *Csiffáry Gabriella* válogatta.

A füzöld tablók és az eredeti dokumentumok ingyenesen megtekinthetők 2018. május 11-ig, hétköznapokon 9 és 18 óra között Budapest Főváros Levéltára székházában (XIII. Teve utca 3–5). A tárlat összeállítói még a zöldfelületről is gondoskodtak, amikor a tablók közötti szabad helyekre virágokat helyeztek el. Uralkodjon a zöld! ●

Képek forrása: Budapest Főváros Levéltára

A millenniumi kiállítás helyszínrajza, 1896

